

УДК 343.971

Юрій Миколайович КАНІБЕР,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ І ТИПОЛОГІЯ ВІКТИМНИХ РИЗИКІВ КОРУПЦІЇ

Один з важливих аспектів розгляду корупції як явища суспільного життя є формування достовірного уявлення про віктимні ризики, що виникають у зв'язку з вчиненням та протидією корупційним правопорушенням. В теорії кримінології проблемі віктимного ризику приділяється певна увага. Зокрема Б. М. Головкін визначає його як різного ступеню ймовірність зазнати злочинного посягання, яка є базовою для визначення параметрів припустимої/неприпустимої віктимності та бажаної в суспільстві норми прийнятої віктимності [1, с. 93]. Поняття віктимного ризику похідне від основного поняття віктимності, яке попри певну єдність позицій вчені-кримінологи розглядають дещо по різному в залежності від наукових підходів. Перша, більш розповсюджена теорія розглядає віктимність як схильність, здатність індивіда стати жертвою злочину у зв'язку з його психологічними особливостями, набутими в процесі соціалізації і життєдіяльності (Д. В. Рівман, Л. В. Франк та інші). Друга – теорія адекватної поведінки, яка визначає віктимність з огляду на ступінь контролю особи за власною поведінкою в залежності від життєвої ситуації. Зокрема В.О. Туляков тлумачить віктимність як соціально, психічно або біофізично визначене відхилення від норм безпечної поведінки, яке призводить до здатності суб'єкта стати жертвою злочину [2, с. 60]. Віктимізацію більшість кримінологів сприймають як процес набуття, збільшення віктимності та ступеню її реалізації на індивідуальному або масовому рівнях. З огляду на актуальність мобілізаційного вектору сучасної державної політики протидії корупції вважаю доцільним розглядати більш широко віктимологічний аспект корупційних злочинів, зокрема визначити віктимізацію як процес, що розвивається за двома напрямками змін – внутрішніх особистісних і зовнішніх ситуативних, які призводять до наслідків у вигляді, по-перше особистісної віктимності різних рівнів, по-друге, віктимогенності конкретних життєвих ситуацій. Спираючись на ці загальні теоретичні положення, віктимний ризик корупційного кримінального правопорушення може бути визначений як індикативна кількісно-якісна характеристика ймовірності потрапляння суб'єкта у процес віктимізації або ступеню небезпеки отримання шкоди від корупційної активності,

який визначається особистісними якостями шкодо отримувача та станом конкретної життєвої ситуації.

Віктимні ризики корупційних правопорушень є самостійним феноменом, відокремленим від загального ряду понять віктимології, зокрема факторів віктимності. Змістовна характеристика віктимних корупційних ризиків акцентує увагу не на наявності певного фактора віктимності, а переважно на інтенсивності його дії, ступеню прояву, впливу на можливість певних суб'єктів стати жертвою корупційної активності. Зауважимо, що поняття віктимного ризику більш змістовне ніж коефіцієнт та індекс корупційної віктимності. Аналіз їх взаємозв'язків може принести певну користь у віктимологічному запобіганні корупційних правопорушень у зв'язку з тим, що з'являється перспектива формування і використання індексів та коефіцієнтів віктимних ризиків. Залучення до наукового обігу поняття віктимних ризиків корупційних кримінальних правопорушень дає можливість застосувати у протидії корупції загальні принципи і методи оцінювання та управління ризиками, наприклад, "Riskscore", аналізувати показники віктимності на більш ранній стадії кримінологічного процесу протидії корупції – стадії прогнозування.

Типологія віктимних ризиків корупції є важливим елементом з'ясування їх сутності. Типологія ризиків може бути проведена за різними критеріями: за видами факторів-джерел ризиків, за сферою та рівнем дії ризиків, за ступенем ймовірності здійснення ризиків, за величиною ризику та розміром шкоди, за шкалою прийнятності для суспільства, за видами можливих наслідків, за ступенем визначеності (усвідомленості, латентності, знехтуваності), за можливостями протидії, за іншими. У форматі тез означимо структуру лише двох невисвітлених в публікаціях типологій віктимних ризиків. Відповідно до стадій розвитку і реалізації віктимізації ризики можуть бути наступними: гіпотетичні потенційні ризики корупційної віктимності; ризики залучення до процесу віктимізації; ризики набуття детермінуючої криміногенної віктимності в процесі віктимізації; ризики отримання суттєвої шкоди від корупційного злочину; ризики не відновлення правовідносин та цінностей, пошкоджених корупційним злочином. На підґрунті широкого недогматованого підходу може бути висунута гіпотеза про наявність типів віктимних ризиків в залежності від спрямованості криміногенної небезпеки на певні групи шкодоотримувачів від корупційної активності, а саме: прямі ризики, що створюють небезпеку вчинення кримінальної корупційної шкоди державі, територіальному об'єднанню, юридичній особі приватного права, фізичній особі, іноземним суб'єктам; зворотні ризики, що створюють віктимну небезпеку для

кримінальних корупціонерів, індивідуальних і колективних суб'єктів протидії корупції, наприклад, правоохоронцям, викривачам, іншим; не вибірково опосередковані віктимні ризики «третіх осіб», певним чином асоційованих з суб'єктами попередньої групи, наприклад, близьких родичів, товаришів та співробітників корупціонера, або причетних до протидії корупції, наприклад, громадських активістів, журналістів, або випадкових осіб. Моделювання і розгляд цих типів віктимних ризиків може внести суттєві позитивні корективи в систему заходів протидії корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Головкін Б. М. Кримінологічне поняття віктимізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 15, т. 2. С. 93–96.

2. Туляков В. А. Віктимологія : монографія. Київ, 2003. 143 с.

Одержано 30.09.2019

УДК 343.353

Дмитро Юрійович КОНДРАТОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Прагнення нашої держави до демократичних перетворень і досягнення світових стандартів в усіх сферах діяльності зумовлює необхідність розгляду проблеми кримінальної відповідальності за корупційні злочини з урахуванням досвіду законодавства інших держав.

Загальновизнаним вважається те, що країни романо-германської правової системи мають більш впорядковане кримінальне законодавство, оскільки воно кодифіковане. Це значною мірою сприяє відповідності континентального законодавства Європейському стандарту з прав людини. У правовій науці батьківщиною континентальної правової сім'ї визнають Францію – країну «писаного права», де закон в широкому розумінні слова є провідним джерелом кримінального права [1, с. 252].

Франція є країною, де після Великої Французької революції 1789 р. з'явився перший буржуазний Кримінальний кодекс 1791 р., який пізніше був замінений Кримінальним кодексом Наполеона